

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Факультет культури і мистецтв
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії

Любов ПУГАЧ

**ДОПОМІЖНО-ПРАКТИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ
БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК**

*Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
денної форми навчання*

ЛЬВІВ
Видавничий центр
Львівського національного університету імені Івана Франка
2018

УДК 02+004(072.8)

П-88

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 5 від 14 грудня 2017 року

Відповідальний за випуск:

кандидат філологічних наук, доцент **Демчук Н. Р.**

Рецензенти:

кандидат історичних наук, доцент, головний бібліотекар науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого **Прокопенко Лілія Сергіївна,**

кандидат історичних наук, керівник Інституту-заповідника ім. М. Шашкевича, заслужений працівник культури України

Корнєєва Галина Вікторівна,

кандидат історичних наук, завідувач науково-методичного відділу Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка **Седляр Олександр Володимирович**

П-88 Пугач Л. Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук : навч.-метод. посібник для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» денної форми навчання / Любов Пугач ; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2018. – 20 с.

Посібник містить методичні рекомендації, навчальні завдання для організації навчального процесу вивчення курсу «Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук» студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» денної форми навчання.

У посібнику подано опис предмета навчального курсу, тематику лекційного наповнення дисципліни, тематику практичних занять, тестові завдання для поточного, модульного та підсумкового контролю, навчальні завдання для самостійної роботи, перелік персоналій та термінів для виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, окреслено коло питань для підготовки до модулів й іспиту та рекомендована література.

Для студентів факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка, усіх зацікавлених.

© Л. Пугач, 2018

1. ВСТУПНЕ СЛОВО

При вивченні різноманітних джерел бібліотекознавчо-інформаційного спрямування, зокрема дослідження їх історичних витоків, зумовлена поява у науковому обігу низки спеціальних дисциплін, таких, як-от: кодикологія, палеографія, інтролігаторство, інкунабулознавство, філігранологія, маргіналістика, історичне джерелознавство, генеалогія, геральдика, картографія та група інших, що зумовила зростання ролі спеціальних дисциплін, які можна вважати фундаментальними у царині бібліотекознавства та інформаційних наук в цілому.

Відтак, зокрема, у вивченні книги як джерела інформації, сприяють допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук, кожна з яких має характерні особливості, актуальність, затребуваність, завдання та методи, за допомогою яких досліджується зміст та форма книги. З доволі великого діапазону спеціальних (допоміжних) дисциплін для вивчення пропонується певне коло, що мають неабияке значення під час аналізу джерельної бази, якими студенти будуть послуговуватися у подальшому процесі навчання, науковій діяльності та у галузі бібліотечної та інформаційної справи.

Особлива увага приділяється комплексному використанню допоміжно-практичних дисциплін для оволодіння навичками зовнішньої критики документів, а саме: їх появи, фіксації звукової мови на матеріальному носії, за допомогою якого інформація передається у просторі та часі, їхнього датування, приналежності, встановлення дійсності, авторства, походження, написання, трактування і т. п.

Знайомство з основними проблемами, що стоять перед спеціальними бібліотекознавчо-інформаційними дисциплінами та з прийомами критики джерел й методикою дослідження, які

застосовуються у вивченні окремих дисциплін, що є важливим етапом у навчанні студентів напряму підготовки 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» під час засвоєння ними завдань історичного джерелознавства в цілому та сучасної кодикології зокрема.

Опанування матеріалу, допоможе студентам-бібліотекознавцям розширити їх світогляд, активізувати творче мислення та, вочевидь, сприятиме їх професійній майстерності доповнюючи набуті ними знання та сприятиме прищепленню навичок науково-дослідницької роботи. Відтак, вивчення запропонованого навчального курсу посідає вагоме місце у галузі підготовки кваліфікованого працівника бібліотечної та інформаційної галузі.

З огляду на це, *мета* навчального курсу «Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук» – *ознайомити* студентів-бібліотекознавців із циклом дисциплін, зокрема, на базі таких дисциплін, як-от: «*кодикології*» – (від латинського «codex» – книжковий блок, том, книга з аркушами на відміну від книги-згортка). Упродовж (XIX–XX ст.), вона трактувалася лише як наука про рукописи. Тепер цей термін включає все, що пов’язане зі змістом, типологією, формою книги від суттєвих її ознак, а саме: (об’єм, формат, посторінкова структура та структура зшитків, титульні та бібліографічні дані) до найдетальнішої маргіналістики [1]*, «*палеографії*», що дозволить *виявити* передумови виникнення та розвитку науки, історія якої стала процесом поступового відокремлення з дипломатики у

---

*Фрис В. Історія кириличної рукописної книги в Україні X–XVIII ст. / Віра Фрис ; Львівський національний університет імені Івана Франка, Наукова бібліотека. – Львів : [ЛНУ імені Івана Франка], 2003. – С. 9.

самостійну дисципліну [2]*, з'ясувати етапи її розвитку та становлення на історичному зрізі епохи; розкрити студентам важливість вивчення історичних джерел, теорію й практику їх використання, опираючись на основні теоретико-методологічні принципи *палеографії* – науки, що вивчає знаки писемності, історичні закономірності особливостей письма, індивідуальні особливості почерків, різні види письма, історію його розвитку, письмові матеріали, знаряддя для письма й техніку писання; дослідити та відтворити еволюцію виникнення письма та «інтролігаторства» – мистецтва технології виготовлення оправи з найдавніших часів. Відтак, й вивчення низки наступних спеціальних наукових дисциплін бібліотекознавчо-інформаційного спрямування, як-от: *інкунабулознавства* – науки, про друковані книги XV ст.: (від винаходу друкарства в 40-х р. до кінця 1500 р. включно), («інкунабула» – видання раннього, «колискового» періоду друкарства, від лат. мови «*incunabula*» – колиска), *філігранології* – спеціальна наукова дисципліна, що вивчає історію паперу та водяних знаків на ньому, *маргіналістики* – (від лат. слова «*margo*» – край, кордон, межа) – наука, яка вивчає незалежно від часу появи записи на полях, обкладинках та незаповнених сторінках рукописних і друкованих книг, що з'явилися після остаточного завершення авторської роботи над текстом або видання книги, *історичного джерелознавства* – спеціальна галузь наукових знань, яка вивчає походження історичних джерел, теорію і методіку їхнього використання в історичних дослідженнях, склад, структуру й функціонування

---

* Кріль М. Основи палеографії : навч. посіб. / Михайло Кріль ; Міністерство освіти України, Ін-т системних досліджень освіти ; Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. – Київ : [ІСДО], 1995. – С. 92.

джерельної бази історичної науки, *генеалогії* – наука, яка встановлює походження індивідів та відношення між ними, а також вивчає історію окремих родів та їх роль у соціально-економічному та суспільному житті, *геральдики* – спеціальна наука, що вивчає герби як історичне джерело, *картографії* – вчення, про відображення просторового розміщення і взаємозв'язків природних та суспільних явищ, а також їх змін у часі через образно-знакові моделі (картографічні зображення), які відтворюють ті чи інші сторони дійсності, *нумізматики* – наукова дисципліна, що вивчає старовинні монети як історичне, економічне, політичне та культурне джерело знань, а також історію грошового обігу та монетного виробництва, *боністики* – науки, що вивчає паперові грошові знаки, *історичної метрології* – допоміжна наука, предметом вивчення якої є окрема одиниця виміру довжини, площі, маси і т. д., системи таких одиниць, інструменти для вимірювання та прийому вимірювань; дозволяє *осягнути* усю повноту вивчення наукових дисциплін, які дають поглиблені знання у докорінному вивченні історії та становленні книги, що спрямовує до *виявлення* передумов походження та розвитку наук як самостійних, спеціальних, допоміжних у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук; *з'ясувати* етапи поступу наук на історичному зрізі; *розкрити* студентам важливість вивчення джерел, теорію й практику їх використання спираючись на основні методологічні принципи філігранології, інкунабулознавства, історичного джерелознавства, геральдики, картографії, генеалогії, маргалістики, історичної метрології, нумізматики – наук, що вивчають історію паперу, водяних знаків на ньому, видання раннього «колискового» періоду друкарства, систему гербів і знань про них як історичного джерела, історію вивчення карт; *ознайомити* з поняттям «картобібліографія», що вивчає та описує

великі картографічні фонди бібліотек, архівів, приватних колекцій, *вивчення* поняття «нумізматика» та «нумізматичні пам'ятки»; *окреслити* персональний внесок визначних вчених, діячів, науковців у розвиток рукописної та писемної книжкової справи.

Завдання дисципліни:

- *провести* аналіз історичних епох, в яких зароджувалося й удосконалювалося письмо;
- *ознайомитися* з історією розвитку української книжкової справи;
- *виявити й проаналізувати* на основі взірців з архівних джерел – типи кириличного письма (*устав–півустав–скорпис–в'язь*);
- *пояснити* особливості хронології та датування письмових пам'яток;
- *висвітлити* принципи та засадничі технологічні процеси виготовлення паперу та водяних знаків на ньому;
- *характеризувати* основні віхи розвитку джерелознавства як науки;
- *вивчити* історію гербів як історично-інформаційного джерела;
- *спрямувати увагу* на особливості інкунабул – книг раннього колискового періоду;
- *ознайомитися* з технологією виготовлення паперу;
- *проаналізувати* історичні, культурно-духовні та економічні зв'язки між різними країнами, національні традиції, родовід історичних осіб, автентичність документів, зокрема книг та їх приналежність окремим особам;
- *подати інформацію*, як різними способами можна датувати книжкові пам'ятки, зокрема: за водяними знаками на папері, зовнішнім виглядом рукопису –

форматом, розміщенням тексту, фарбою, чорнилами, прикрасами і т. п. та внутрішніми ознаками рукопису;

- *визначити* роль суспільних діячів та внесок науковців, дослідників та їх професійних об'єднань, шкіл у загальному процесі становлення бібліотекознавства та книжкової практики.

Курс «Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук» згідно з навчальними планами, викладають у 1 семестрі – 1 курсу, 7–8 семестрі 4 курсу. Відповідно, навчальна дисципліна дає загальне уявлення про основні еволюційні етапи розвитку бібліотечної та інформаційної галузі, зокрема, на прикладі поступу історії книги, що є детально розробленим, добре структурованим й розділеним на конкретні дисципліни предметом. У вивченні історії книги сприяють допоміжно-практичні дисципліни, кожна з яких має свої завдання, теоретико-методологічні засади для вивчення та дослідження форми, змісту та наповнення книги.

У процесі викладання курсу, зосереджено увагу на персональному внеску визначних вчених у становленні та розвитку окремих історичних наукових шкіл, організацій та власних догм науковців.

Проведення практичних та семінарських занять передбачає не лише вивчення лекційного матеріалу запропонованого викладачем, але й індивідуальну самостійну підготовку студентів з наступним обговоренням у групах.

Матеріал курсу розподілено на такі складові: вступ та дев'ять модулів, які наповнені окремими темами.

У *вступі* зазначається важливість вивчення циклу допоміжно-практичних дисциплін бібліотекознавства та інформаційного спрямування з огляду вивчення історії книги, палеографічних

ознак книги, а саме: вивчення зовнішніх ознак рукописних пам'яток в їх розвитку та взаємозв'язку, що дає можливість не тільки правильно прочитати тексти, а й визначити час, місце їх написання, авторство, історичне та літературне походження, встановити їх достовірність та оригінальність. Відтак, зокрема палеографія, не лише констатує зміни у розвитку письма, появу нових видів, а й встановлює закономірності його розвитку, розкриває вплив соціально-економічного й культурно-духовного розвитку суспільства та творення нових способів писання. Саме визначення назви «допоміжні» дисципліни у науковому обігу з'являється на початку XIX ст. У різний час, під цим поняттям розуміли наукові дисципліни, серед яких іноді важко провести межу для їх розрізнення. Часто у науковому обігу термін «допоміжні» замінюють назвою «спеціальні» наукові дисципліни.

У першому змістовому модулі *«Книга – предмет дослідження у допоміжно-практичних дисциплінах бібліотекознавства та інформаційних наук – кодикології та палеографії»* – звернено увагу на кодикологію, яку упродовж (XIX–XX ст.) тлумачили лише як науку про рукописи. Нині, поняття включає все, що пов'язане зі змістом, типологією, формою книги від сутєвих її ознак (об'єм, формат, посторінкова структура та структура зшитків, титульні та бібліографічні дані) до найдетальнішої маргіналістики. Водночас, представлено також історію зародження та розвитку палеографії як науки, що з'явилася у XVIII ст. у Франції. Адже, її історія включно до XIX ст. була процесом поступового виокремлення з дипломатики у самостійну дисципліну. Особливу увагу зосереджено на вивченні основних центрів палеографічних досліджень, зокрема: Францію, Англію, Німеччину, Польщу (Краків), Україну (Київ, Львів), Москву,

Петербурґ. Окреслено подвійний аспект дослідження палеографії – теоретичний та практичний. Зосереджено увагу на історичному походженні поняття «книга», його тлумачення. Відтак, відомим є факт, що найпершими книгами-кодексами на наших землях були християнські богослужбові книги й лише згодом, ця назва поширилася на решту книг. Розглянуто палеографічні дослідження у міжвоєнний період. Зроблено акцент на формування української палеографії ХІХ ст.

Другий змістовий модуль «*Письмо – система нарисних знаків. Типи письма*» – розкриває становлення письма як системи нарисних знаків, які використовуються для фіксації звукової мови. Детально зосереджено увагу на еволюційному поступі письма від предметного до сучасного. Особливу увагу зосереджено на найдавніших пам'ятках слов'янської писемності, що написані двома алфавітами – глаголицею та кирилицею. Проаналізовано основні види кириличного письма: устав, півустав, скоропис та в'язь. Окремо розглядаються матеріали для письма, як-от: камінь, шовк, слонова кістка, береста, папірус, пергамент, папір та знаряддя для письма. Зосереджено увагу на елементах художнього оформлення рукописної книги, а саме, орнаментальних прикрасах, зокрема: заставки, кінцівки, ініціали, декоративні прикраси на полях, мініатюри та стилі оздоблення.

У *третьому* змістовому модулі «*Особливості хронології та датування письмових пам'яток. Рукописна та середньовічна книга*» – розглянуто систему літочислення та способи датування пам'яток. Зроблено акцент на водяних знаках на папері – філігранях. Приділено увагу на вивчення гатунку паперу українського та іноземного виробництва. Вивчено процес впровадження водяних знаків на ньому. Окреслено діяльність визначних палеографічних центрів. Розглянуто формат рукопису й підготовку тексту. Подано діяльність визначних вчених, як-от:

Д. Зубрицького, С. Маслової, І. Свенціцького, В. Перетца, О. Мацюка, Д. Щербаківського, Я. Запаска та низки інших.

Четвертий змістовий модуль «*Інкунабулознавство та інтролігаторство – допоміжно-практичні дисципліни: основні тенденції зародження та становлення у науковому обігу*» – характеризує рідкісні видання початкового, так званого «колискового» періоду книгодрукування (інкунабули – «від лат. *incipiunt* – колиска, роки дитинства» – перші європейські друковані видання набірними літерами, що з'явилися в період від 1440 року і не пізніше 31 грудня 1500 року), що виступають пам'ятками матеріальної та духовної культури у широкому значенні. Описано характеристику інкунабул за змістом, тематикою, мовною приналежністю. Зосереджено увагу на основні книгосховища інкунабул. Детально зазначено історіографію дослідження інкунабулознавства вітчизняних та зарубіжних дослідників. Виокремлено предмет інкунабулознавства, як-от: виявлення, атрибуція, опис (укладання переліків, каталогізація) екземплярів інкунабул. Обґрунтовано вивчення поняття «інтролігаторство» та «інтролігаторські роботи», а саме: технологію виготовлення оправи: прошивання аркушів в зшитку, технологію скріплювання аркушів, методику кріплення блоку до оправи, засоби для тиснення шкіри, майстерність у оздобленні оправ на книгах.

У п'ятому змістовому модулі «*Наукові дисципліни маргіналістика та філігранологія: характерні особливості та галузь застосування*» – подано передумови зародження записів на полях, обкладинках та незаповнених сторінках рукописних і друкованих книг – маргіналій, що відрізняються: за походженням, характером, розміром, графікою написання, засобом нанесення інформації, часом написання, приналежністю (авторством). Зосереджено увагу на науковій дисципліні філігранології,

завдання якої, полягає у вивченні водяних знаків на папері. Особливо пошановано українські папірні, метою яких було забезпечення папером друкарень. Зокрема, розглянуто історію зародження, діяльність, загальні тенденції розвитку, функціональне призначення та внесок у друковану справу, таких папірень, як-от: Буська, Янівська, Бардієвська, папірня в Одріконі, Лівчицька, Брюховицька, Острозька, Мукачівська, Риботицька, Зашківська, Шклівська, Пакульська, Сушлицька, Крехівська, Стратинська, папірня в Рожані. Окреслено доволі широку історіографію досліджень вітчизняних папірень вітчизняними та зарубіжними істориками, зокрема: В. Площанським, Ю. Колачковським, І. Крип'якевичем, О. Мацюком, М. Гембаровичем та ін.

Шостий змістовий модуль «Історичне джерелознавство та історична метрологія – допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук» – зосереджує увагу на важливому, спеціальному компоненті бібліотекознавства, яка є складною науковою системою знань – історичному джерелознавстві. Домінуюче місце в ній займають проблеми теорії й методології, її історія й наукова практика. Відтак, без розгляду таких важливих питань як предмет історичного джерелознавства, його об'єкти, дослідницькі та дидактичні завдання, основні етапи розвитку, не можна з'ясувати його суть як науки й навчальної дисципліни. Особливу увагу зосереджено на теоретико-методологічних засадах історичного джерелознавства та групах джерел з історії України, як-от: речові джерела, нумізматичні, зображальні, картографічні, боністичні, усні, лінгвістичні, антропонімічні, топонімічні, літописи, статистичні джерела, агіографічні, джерела особового походження, наукова та художня література та ін. Окремий акцент зроблено на вивчення історичної метрології. Виокремлено історичні факти, які сягають

Середньовіччя у Західній Європі, де першими «метрологічними» творами вважали трактати юристів і купців (XIV–XV ст.). У (XIV–XV ст.) з'являються перші загальні трактати про землеустрій. Закцентовано увагу на вивчення джерел для метрологічних досліджень, а саме: хроніки, тексти договорів та ін. видів документів.

У сьомому змістовому модулі *«Генеалогія та геральдика–науки прикладного характеру: походження, характерні особливості та практичне застосування»* – обґрунтовано вивчення поняття «генеалогія», що встановлює походження індивідів та стосунки між ними. Зосереджено увагу на основних джерелах генеалогії. Також вивчаються герби як історичне джерело. Зокрема, за допомогою даних геральдики можна з'ясувати історичні, культурні та економічні зв'язки між різними країнами, національні традиції, відстежити родовід історичних осіб, автентичність документів, зокрема книг, їх приналежність окремим особам. Особливо звернено увагу на вивчення поняття «гербовник» – книгу, що містить зображення й описи гербів. До уваги взято ознайомлення з французьким та англійським гербознавством. Особливу увагу заслуговує вивчення української геральдичної справи. Відтак, зображення герба чи його окремих елементів можна зустріти на різних предметах матеріальної культури, як-от: рукописах, книгах, монетах, печатках, зброї, одязі і т. д.

Восьмий змістовий модуль *«Картографія – наука прикладного характеру: особливі ознаки та характерні особливості»* – висвітлює наукове вивчення історії картографії, яке зародилося у XIX ст. Біля її витоків стояв французький інженер-географ Барб'є Бокаж, який зробив один із перших оглядів історії картографії. Розглянуто історію картографії (XIV–XVII ст.) – час великих

географічних відкриттів та атласів в історії європейської картографії. Відтак, в епоху Середньовіччя, особливо на ранній стадії, не дивлячись на багате наукове наслідування, дослідники прагнули пояснити карту світу та його історію з позиції релігійного християнського світобачення, середньовічної ментальності із притаманним їй сприйняттям простору й часу.

У дев'ятому змістовому модулі «Нумізматика та боністика – наукові дисципліни інформаційного спрямування: історія грошового обігу, монетного та паперового виробництва, різновиду колекціонування як історичного, економічного, політичного й культурного джерела знань» – запропоновано вивчення понять таких, як-от: «монета», «монетна справа», «нумізматика». Зосереджено увагу на основних поняттях і категоріях нумізматики: монетний тип, аверс, реверс, емітент монети, легенда. Розглянуто історіографію дослідження науки. Проаналізовано визначні праці дослідників монетної справи: Й. Еккеля, Й. Мадера, І. Лелевеля, А. Анжелія, Р. Серрюра, А. Сіверса, М. Бауера, колекціонерів, зокрема: Ф. Петрарки та ін. Особливу увагу заслуговує вивчення нумізматичних джерел: основних, як-от: окремі монети, монетні знахідки, матеріали та інструменти монетного виробництва, штемпелі та допоміжних, зокрема: перші (примітивні гроші) – шкіра, слонова кістка, риба і т. д.; медалі, жетони, печатки, знаки, писемні джерела й паперові грошові знаки. Зокрема, зосереджено увагу на зародження та відновлення монетного виробництва в Україні. Вивчення та використання в наукових дослідженнях нумізматичних пам'яток як одного з важливих завдань нумізматики. Обґрунтовано вчення боністики – спеціальної науки, що вивчає паперові грошові знаки. Розглянуто характерні особливості бон.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- предмет, методи й структуру запропонованих допоміжно-практичних дисциплін;
- основні періоди розвитку та становлення наук: кодикології, палеографії, філігранознавства, інкунабулознавства, маргіналістики, історичного джерелознавства, історичної метрології, геральдики, картографії, нумізматики та ін. дисциплін;
- основні поняття та категорії наук;
- теоретико-методологічні й методичні проблеми у вивченні допоміжно-практичних дисциплін бібліотекознавства та інформаційних наук;
- роль і значення кожного суспільно-історичного етапу у розвитку бібліотекознавства та інформаційних наук;
- методика й основні етапи опрацювання та використання джерел у наукових дослідженнях;
- фактологічний і теоретичний матеріал з кожної теми, що доповнюється лекційним матеріалом;
- внесок провідних діячів у становлення та розвиток наук на історичному зрізі часу.

вміти:

- характеризувати основні історичні періоди становлення й розвитку кожної заанонсованої навчальної дисципліни з бібліотекознавчо-інформаційного циклу;
- визначити роль суспільних діячів, шкіл, товариств, інституцій у загальному культурно-історичному поступі людства;
- опрацьовувати наукові джерела різних жанрів;

- узагальнювати та використовувати набуті знання у своїй науково-практичній діяльності.

Звітність із курсу «Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук» 1-й курс 1-й семестр – **іспит**, 4-й курс у 7-у семестрі – без форми звітності, відтак, 8 семестр – завершується **іспитом**. Підсумкова оцінка виводиться за 100-бальною шкалою й оформлюється відповідно до вимог іспиту.

2. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНОГО НАПОВНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Для студентів 1-го курсу навчання

Вступ

Предмет і завдання навчального курсу: «Допоміжно-практичні дисципліни бібліотекознавства та інформаційних наук», історичний екскурс, місце курсу в системі професійної підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної галузі як фундаментальної допоміжно-практичної дисципліни. Структура та міжпредметні зв'язки курсу. Джерельна база основна та допоміжна, навчально-методичне забезпечення курсу.

Змістовий модуль 1.

Книга – предмет дослідження у допоміжно-практичних дисциплінах бібліотекознавства та інформаційних наук – кодикології та палеографії

Тема 1. Кодикологія – (від лат. codex – рукописна книга та грец. λόγος – слово, наука) – спеціальна наукова дисципліна, що вивчає рукописні книги (кодекси), типологію та їх форму (2 год.)

Тлумачення терміну «кодикологія»: завдання, предмет, об'єкт дисципліни. Зasadничі напрямки теоретичної та практичної кодикології.

Міжпредметні зв'язки науки із палеографією, філігранологією, джерелознавством, текстологією, дипломатикою, мистецтвом книги, маргіналістикою та ін.

Внесок відомих вчених у розвиток та становлення науки, зокрема: А. Ден, Ш. Самаран, Г. Грегорі, Ж. Леруа, А. Каждан, А. Джурова, Ф. Мазе та ін.

Тема 2. Палеографія – наука, що вивчає рукописи та різні види письма, історію його розвитку, письмові матеріали, знаряддя для письма: понятійний апарат, завдання та методика дослідження форми та змісту книги (4 год.)

Історіографія історії книги. Концепція розвитку науки, освіти, культури на історичному зрізі часу. Поняття «палеографія»: завдання, предмет, історичні закономірності особливостей письма. Індивідуальні особливості почерків. Теоретичний та практичний аспект дослідження палеографії. Внесок визначних постатей у розвиток зародження папірусної книги та палеографії, як-от: Геродот, Гекатей, Пліній, К. Александрійський, Фотій, Хрисолор, І. Каманін, І. Свенціцький, О. Колесса, І. Огієнко, Б. Сапунов, М. Розов та ін.

Визначальні етапи історії книги в Україні: етап сакрального статусу книги (X ст.) – з моменту появи книги на наших землях, що протривав до середини (XVI ст.). Час рукописної книги та початкового періоду появи перших друкованих видань. Скрипторії – осередки переписування книг. Другий етап – десакралізація книги, що свідчить про загальну тенденцію культурної ситуації, зокрема: виникнення нового шкільництва, появи реформаційних віянь (середина XVI ст. – кінець XVIII ст.), характеризується різким збільшенням виробництва рукописної книги). Третій – (кінець XVIII ст.) – час впровадження нових способів виготовлення паперу, нові способи друку, збільшення накладу. Книга у статусі доступності для широкого кола читачів. Характерні риси етапів історії книги в Україні.

ЗМІСТ

1. ВСТУПНЕ СЛОВО	3
2. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНОГО НАПОВНЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	17
3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	33
4. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО, МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	87
5. САМОСТІЙНА РОБОТА	109
6. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ.....	112
7. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО МОДУЛІВ.....	121
8. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ	125
9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	130

Факультет культури і мистецтв
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії

Любов ПУГАЧ

**ДОПОМІЖНО-ПРАКТИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ
БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК**

*Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»
денної форми навчання*

Технічний редактор, комп'ютерне верстання та обкладинка
Тарас Пугач